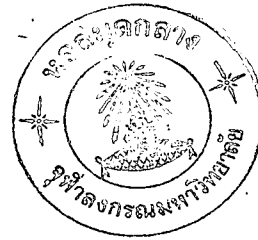

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความยากจนของชาวนาเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลและนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้พยายามหาทางแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากชาวนาเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ มีจำนวนถึงร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด และข้าวซึ่งเป็นพืชผลที่ชาวนาผลิตนั้นก็พืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากเพราะใช้บริโภคภายในประเทศ และยังส่งขายเป็นสินค้าออก นำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศปีละนับพัน ๆ ล้านบาท แต่รายได้ของชาวนาในปี 2518 ซึ่งจัดอยู่ในผู้ทำงานเกษตรนั้นตกเพียงปีละ 3,149.00 บาทต่อคน ในขณะที่รายได้ของผู้ที่งานนอกเกษตรมีถึง 28,921.00 บาทต่อคน ต่างกันถึง 9.2 เท่า เมื่อพิจารณาเนื้อที่ทำนาทั้งประเทศมีจำนวน 54,831,000 ไร่ จากจำนวนเนื้อที่ทั้งหมด 321,250,000 ไร่ มีการผลิตข้าวและส่งขายเป็นสินค้าออกดังนี้

ตารางที่ 1 ข้าว : เนื้อที่เพาะปลูก จำนวนผลผลิตและมูลค่าผลผลิต
ตามราคาที่เกษตรกรขายได้ พ.ศ. 2515 - 2518

ปีเพาะปลูก พ.ศ.	เนื้อที่ที่ถือครอง 1,000 ไร่	จำนวนผลผลิต 1,000 ตัน	มูลค่าของผลผลิต ล้านบาท
2515	50,728	13,744	10,994.0
2516	54,831	12,413	16,247.1
2517	54,831	14,898	29,178.0
2518	54,831	13,386	28,085.3

ที่มา : กองเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จากตารางข้างบนนี้จะเห็นได้ว่า มูลค่าของผลผลิตของชาวนานั้นเพิ่มขึ้นเสมอในระยะ 4 ปี อัตราเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่าโดยประมาณ แต่มูลค่าที่เพิ่มขึ้นนี้มิได้ตกเป็นรายได้ของชาวนาเลย สภาพความยากจนของประชากรผู้สร้างรายได้จำนวนมากให้แก่รัฐ จึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับการพิจารณาหาทางแก้ไข

ความยากจนของชาวนาไทยนั้น อาจมาจากสภาพภายในของสังคม ชาวนาเองที่มีลักษณะ "เศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงตัว" (self-sufficing-economy) กล่าวคือ ดำเนินชีวิตของตัวเองภายในชุมชนของตัวเอง เนื่องจากมีการศึกษาน้อย วิธีการผลิตเป็นแบบดั้งเดิม อาศัยแต่แรงงานคนและแรงงานสัตว์ ไม่นิยมใช้เทคนิคใหม่ ๆ และเครื่องจักรช่วยทุ่นแรง และยังพึ่งธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ผลผลิตจึงมีคงเดิมหรือลดน้อยลง เมื่อสภาพดินฟ้าอากาศทวีปรีติ นอกจากนี้สภาพเศรษฐกิจของชาวนายังไม่เคยก้าวเข้าสู่สภาพ "การทำมาค้าขาย" ทั้งที่เป็นผู้ผลิตและผู้ขายโดยตรง เมื่อพ่อค้ามาติดต่อซื้อข้าวในราคาที่พ่อค้าเป็นผู้กำหนด ชาวนาก็มักจะขายให้โดยไม่สามารถจะสู้ราคายาวของท้องตลาด โดยเฉพาะเมื่อมีความจำเป็นในการครองชีพ หรือถูกเร่งรัดให้ชำระหนี้ โดยไม่คำนึงถึงว่าพ่อค้าได้กำไรมากน้อยเพียงใด หรือตนควรจะได้ราคาในระดับใด เพราะเหตุที่ชาวนาไม่เคยเป็นผู้ขายที่มีประสิทธิภาพ และมีอำนาจต่อรองเท่าเทียมกับผู้ซื้อ ทำให้เกิดความเห็นเกี่ยวกับสภาพความยากจนของชาวนาว่า พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กดราคาข้าว ทำให้ผลกำไรอันควรจะได้ตกแก่ชาวนานั้นเป็นของพ่อค้าเสียหมด จึงสมควรที่จะตัดพ่อค้าคนกลางออกไป ให้ชาวนาขายข้าวให้กับผู้บริโภคโดยตรง แต่ความจริงแล้ว ความยากจนของชาวนาหาได้ขึ้นอยู่กับผลกำไรที่ถูกพ่อค้าขูดรีดไปอย่างเดียวนั้น นโยบายตรึงราคาข้าวเพื่อผู้บริโภคก็เป็นผลกระทบโดยตรง ต่อราคาในการขายข้าวเบ็ดเตล็ดของชาวนา นโยบายจำกัดโควตาส่งออกข้าวออกนอกประเทศ การสำรองข้าวไว้บริโภคภายในประเทศ การเก็บค่าพรีเมียมในการส่งข้าวไปขายต่างประเทศ ก็ล้วนมีผลกระทบต่อชาวนาโดยผ่านจากพ่อค้ามาทั้งสิ้น จึงน่าพิจารณาว่า สมควรจะต้องพัฒนาของพ่อค้าคนกลาง ในสังคมชาวนาไทยในชนบทออกไปโดยสิ้นเชิงหรือไม่ เนื่องจากพ่อค้ามิได้ทำหน้าที่เพียงผู้ซื้อสินค้าแต่อย่างใด แต่วางส่วนมากยังเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจที่เป็นแหล่งให้ยืมเงิน ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพของชาวนา และในขณะนี้เราก็คงยังไม่สามารถจะหาองค์กรใด ๆ ของรัฐที่มีเงินทุนมากพอที่จะทำหน้าที่ทั้งผู้ซื้อและผู้ให้ยืมเงินลงทุนแก่ชาวนาแทนพ่อค้าคนกลางได้ แม้รัฐจะส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร

ให้กับชุมชนในชนบท ให้ทำหน้าที่แทนพ่อค้าคนกลาง เพื่อจะจัดผลกำไร ในการทำให้ชวามมากที่สุด แต่การที่สหกรณ์มีเงินทุนจำกัด ชวามมีความรู้ความสนใจในการสหกรณ์น้อยหรือไม่รู้เลย สหกรณ์จึงยังไม่สามารถเข้าแทนที่พ่อค้าคนกลางได้

นอกจากนี้ ลักษณะการค้าขายทางสังคมตะวันออก ยังคงอยู่ในรูปแบบของความนิยมค้าขาย กับผู้สนิทสนมคุ้นเคย มีความสัมพันธ์กันในกำนสังคมและวัฒนธรรมนอกเหนือไปจากกำนเศรษฐกิจ หึ่ง ๆ ที่ได้เปลี่ยนจากระบบแลกเปลี่ยนสินค้า (barter) มาเป็นระบบค้าขายแล้วก็ตาม จึงนำศึกษา หาข้อเท็จจริงว่า ชวามในสังคมชนบทไทยนี้มีทัศนคติต่อพ่อค้าคนกลางในลักษณะใด และมีความรู้สึก ต่อการดำเนินงานของสหกรณ์อย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะช่วยให้เรามองปัญหาให้กว้างขวางขึ้น เพราะ ชวามนั้นเป็นผู้เผชิญกับปัญหาโดยตรง และอาจทำให้การหาแนวทางแก้ไขได้โดยตรงความมุ่งหมาย ในการที่จะแก้ไขสภาพความยากจนของชวาม ชจัดความเสียเปรียบในการค้ากับพ่อค้าคนกลาง ตลอดจนส่งเสริมองค์การสหกรณ์ ให้เป็นเครื่องมือในกำนเศรษฐกิจของชวามต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของเกษตรกรในตำบลบางแพ
2. เพื่อศึกษาสภาพของพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตร ตลอดจนบทบาทที่มีต่อ

เกษตรกร

3. เพื่อศึกษาเงื่อนไขและมูลเหตุจูงใจ ที่เกษตรกรในตำบลบางแพมีการดำเนินธุรกิจ หึ่งในกำนการมีสินเชื่อและการค้ากับพ่อค้าคนกลาง หรือสหกรณ์การเกษตร
4. เพื่อทราบทัศนคติที่ เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตร ตลอดจน เปรียบเทียบความนิยมของเกษตรกรด้วย
5. เพื่อทราบแนวทางและเงื่อนไขในการที่สหกรณ์การ เกษตรจะเข้ามาแทนที่พ่อค้าคนกลาง

ประโยชน์ของการวิจัย

1. จะได้ทราบถึงความสำคัญของพ่อค้าคนกลาง ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของ เกษตรกรในชนบท
2. จะได้ทราบว่าเกษตรกรได้รับความเดือดร้อนหรือไม่เพียงพอใจในการค้ากับพ่อค้าคนกลาง

อย่างไร จะแก้ไขด้วยวิธีเช่นไร

3. จะเป็นแนวทางแก้ไขขอพร่อง ในการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร เพื่อส่งเสริมความนิยมของ เกษตรกรต่อสหกรณ์การเกษตรให้มากขึ้น

สมมติฐาน

ในการวิจัยนี้ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า "เกษตรกรมีทัศนคติในค่านเศรษฐกิจและสังคมต่อพวคคณกลางดีกว่าสหกรณ์การเกษตร"

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ จะศึกษาเฉพาะกรณีโดยให้เกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เป็นประชากร และการวัดทัศนคติมีทั้งการวัดทัศนคติต่อพวคคณกลาง และสหกรณ์การเกษตรที่ละคาน ก็มีการเปรียบเทียบทั้งสองคานเข้าด้วยกัน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีทัศนคติที่ต่อกคณไหน หรือถ้ามีทัศนคติที่ต่อกทั้งสองคาน จะมีคต่ฝ่ายใดมากกว่ากัน ในคานพวคคณกลาง จะวิจัยเฉพาะพวคคที่เข้ามาทำการค้ากับ เกษตรกรในตำบลบางแพ โดยจะเน้นพวคคคณกลางที่มีความสัมพันธ์ ในทางสังคมกับเกษตรกร มากกว่าพวคคที่มีความสัมพันธ์ เฉพาะคานเศรษฐกิจเท่านั้น ส่วนสหกรณ์การเกษตรจะศึกษาเฉพาะสหกรณ์ของอำเภอบางแพ ในคานการดำเนินงานและบทบาทที่มีต่อเกษตรกร ในตำบลบางแพเท่านั้น

เนื่องจากการศึกษานี้ต้องการทราบทัศนคติของเกษตรกรในปัจจุบันขณะที่ทำกรวิจัย จึงไม่ได้มีการเปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกร ก่อนการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ ตัวเลขเกี่ยวกับรายได้ ผลผลิตและรายจ่าย จึงเป็นรายได้ก่อนการทำมาปี 2520 คือเป็นรายได้ของปี 2519 โดยเฉพาะ

คำจำกัดความ

ทัศนคติ

หมายถึงความคิดเห็นและความรู้สึกที่เกษตรกรในตำบลบางแพ มีต่อพวคคณกลางและสหกรณ์การเกษตรในอำเภหรือตำบลบางแพ จังหวัดราชบุรี ในคานเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

เกษตรกร	หมายถึง เกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกมา โดยสุ่มตัวอย่าง จากเกษตรกรจำนวน 1,431 ครัวเรือน ในตำบลบางแพ
พ่อค้าคนกลาง	หมายถึง ผู้ประกอบการค้าข้าว ถั่วเขียวและหนูกับ เกษตรกร ในตำบลบางแพ ซึ่งอาจเป็นพ่อค้าในหมู่บ้าน ในตำบล ในอำเภอและจังหวัดราชบุรี รวมทั้งผู้ประกอบการอาชีพที่มี ลักษณะ เป็นนายหน้าค้าขาย
สหกรณ์การเกษตร	หมายถึง การรวมตัวของ เกษตรกร ในตำบลหรืออำเภอ บางแพ เป็นกลุ่มที่ถูกตั้งในการจดทะเบียนตามกฎหมาย มีวัตถุประสงค์ในการช่วยเกษตรกรในด้านต่าง ๆ

วิธีการวิจัยและอุปกรณ์

ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรของตำบลบางแพ อำเภอ-บางแพ จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีทั้งหมด 1,431 ครัวเรือน ผู้วิจัยได้คัดเลือกครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 143 ครัวเรือน จากหมู่บ้านต่าง ๆ จำนวน 11 หมู่บ้านของตำบล ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจำแนกประเภท stratified sampling โดยการแบ่งประชากรออกเป็น 11 กลุ่ม ตามจำนวนหมู่บ้าน และเลือกเกษตรกรจากแต่ละกลุ่มมาประมาณร้อยละ 10 โดยคัดจากทะเบียนที่อำเภอบางแพ ด้วยการเริ่มจากบ้านที่ 1 แล้วเว้น 9 บ้าน จนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างดังนี้

<u>หมู่บ้าน</u>	<u>จำนวนประชากร</u>	<u>จำนวนกลุ่มตัวอย่าง</u>
หมู่ที่ 1	135	13
หมู่ที่ 2	57	6
หมู่ที่ 3	168	17
หมู่ที่ 4	188	19
หมู่ที่ 5	335	33
หมู่ที่ 6	78	8

หมบท 7	93	9
หมบท 8	59	6
หมบท 9	103	10
หมบท 10	127	13
หมบท 11	88	9
รวม	1,431	143

ในจำนวนแบบสอบถาม 143 ฉบับที่ได้เป็นเครื่องมือทดสอบกลุ่มประชากรนั้น
ปรากฏว่ามีที่ไม่สมบูรณ์ของคำตอบออกจำนวน 8 ฉบับ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจึงเหลือ
เพียง 135 คริวเรือนเท่านั้น

อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป
เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของเกษตรกร ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลในด้านความสัมพันธ์และทัศนคติ ที่
เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางและมีต่อสหกรณ์การ เกษตร ตอนที่ 3 เป็นการ เปรียบเทียบความ
นิยมของเกษตรกร ต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การ เกษตร
2. การสังเกตการณ์และมีส่วนร่วมด้วย (participant observation)
โดยการเข้าไปศึกษาสภาพทั่ว ๆ ไปของหมู่บ้านและสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ key informant
เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้ากลุ่มเกษตรกร ครูใหญ่ของโรงเรียนประจำตำบล และเจ้าหน้าที่
สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น โดยเข้าไปสังเกตการณ์อาทิตย์ละ 1 ครั้ง เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม
2520 ถึงเดือนตุลาคม 2520 เพื่อให้ทราบถึงสภาพพื้นฐานและความเป็นอยู่โดยทั่ว ๆ ไป
ของเกษตรกรในตำบลบางแพ เป็นการ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเชิงพรรณาย

สรุปรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้ศึกษาสภาพพื้นฐานและสภาพทั่ว ๆ ไปของหมู่บ้านทั้ง 11 หมู่บ้านของ
ตำบลบางแพแล้ว ได้เริ่มการวิจัยภาคสนามในเดือนตุลาคม 2520 โดยนำแบบสอบถามไป
สัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ที่ได้คัดเลือกไว้เป็นกลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยมีนิสิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เป็นผู้ช่วยจำนวน 6 คน ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 15 วัน ได้ข้อมูลจากการสอบถามทั้งหมด 143 ฉบับ เมื่อคัดฉบับที่ไม่สมบูรณ์ออกแล้ว คงเหลือข้อมูลสำหรับการวิจัย 135 ฉบับ ได้ใช้วิธีประมวลผลด้วยเครื่องจักร โดยทำตามขั้นตอนของการประมวลผลดังนี้

1. บรรณาธิกรณข้อมูล editing
2. ลงรหัส coding
3. transcribe ข้อมูลที่ลงรหัสแล้วลงใน transcribed sheet
4. นำ transcribed sheet ไปเจาะบัตร computer
5. นำบัตร computer ไปเข้าเครื่อง computer เพื่อทำการวิเคราะห์ในรูปแบบ SPSS เพื่อแสดงตารางความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของข้อมูลในภาคที่ 1 และ 2 ของแบบสอบถาม โดยแสดงในรูปของ percentage เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเชิงบรรยาย และนำมาคำนวณโดยใช้สูตรสถิติ t - test เพื่อแสดงผลการเปรียบเทียบทัศนคติ ที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตร

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและด้านสังคมวิทยาเพื่ออาจนำไปเป็นปัจจัยที่แสดงว่า มีอิทธิพลต่อการที่เกษตรกรมีความสัมพันธ์และทัศนคติต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตรในลักษณะนั้น ๆ โดยการบรรยายและแสดง ตารางประกอบจากข้อมูลที่รวบรวมมา

2. ในการวัดทัศนคติของ เกษตรกร เฉพาะด้าน คือ ทัศนคติที่มีต่อพ่อค้าคนกลางกับทัศนคติที่มีต่อสหกรณ์การเกษตรนั้น ได้ทำการวัดโดยวิธีวัดทัศนคติแบบพื้นฐาน ด้วยการคิดคะแนนในอัตราส่วนร้อย โดยกำหนดให้คะแนนสำหรับการปฏิเสธหรือการมีทัศนคติที่ไม่ดีนั้น เป็น 0 และคะแนนสำหรับการยอมรับหรือมีทัศนคติในแง่ดีเป็น 1 เมื่อรวมคะแนนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละข้อแล้วคะแนนในค่าใดสูงกว่า ก็จะเป็นการแสดง ทัศนคติของ เกษตรกรในค่านั้น ๆ ต่อพ่อค้าคนกลางหรือสหกรณ์การเกษตร

3. วิเคราะห์ข้อมูลในด้านเปรียบเทียบทัศนคติของ เกษตรกร จากคะแนนมาตราส่วนประมาณค่ากับ Likert rating scale ซึ่งใช้เป็นรูปแบบสอบถามในภาคที่ 3

โดยใช้สูตรสถิติ t - test ในการคำนวณและการทดสอบสมมุติฐาน ด้วยระดับนัยสำคัญ $\alpha = .05$ โดยมีขั้นตอนการทดสอบสมมุติฐานดังนี้

1. ตั้ง สมมุติฐานและสมมุติฐานแย้ง
2. กำหนดค่านัยสำคัญ α
3. สถิติที่ใช้ทดสอบ

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{S_p \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}}$$

และ $S_p = \sqrt{\frac{(n_1 - 1) s_1^2 + (n_2 - 1) s_2^2}{n_1 + n_2 - 2}}$

4. กำหนดขอบเขตแห่งนัยสำคัญ
5. เปรียบเทียบและสรุปผล

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การใช้ทัศนคติเป็นเครื่องแสดงถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นความคิดที่นักสังคมวิทยาได้พัฒนาขึ้นมาแล้ว คงจะเห็นได้จากการให้คำจำกัดความของคำว่าทัศนคติไว้ต่าง ๆ กันหลายประการ เช่น ทัศนคติคือส่วนประกอบชนิดหนึ่งในความรู้สึกและความนึกคิดของบุคคล เป็นสิ่งซึ่งจูงใจหรือโน้มน้าวให้บุคคลกระทำ หรือมีพฤติกรรมต่อสภาพแวดล้อมบางประการของตัว¹ ทัศนคติเป็นการชี้บอกทิศทางแสดงออกของบุคคลที่จะกระทำต่อสิ่งของบุคคล หรือสถานการณ์ ทัศนคติจึงมีความสำคัญในการมีปฏิริยาตอบโต้ต่อสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว หากบุคคลจะทำหรือแสดงอะไรย่อมกระทำไปตามทัศนคติที่เขามีต่อสิ่งนั้น ดังนั้น ทัศนคติจึงมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์

¹Secord, Paul F. and Backman, Carl W. Social Psychology (Mcgrawhill Book co., 1914) p. 100

ทางสังคม ๑ หรือการมีทัศนคติจะเป็นการแสดงให้รู้ง่วงหนาวว่า ปฏิกริยานั้นเป็นไปในทางบวก และลบ หรือชอบและไม่ชอบ หรือเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ไม่ว่าจะมากหรือน้อย ต่อสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลนั้น ๒ และสภาพแวดล้อมในสังคมก่อให้เกิดทัศนคติแก่บุคคลขึ้น

ทัศนคตินั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ชนิดคือ

1. องค์ประกอบทางความคิด (cognitive component) เป็นความเชื่อถือหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นไปทั้งในทางดีและไม่ดี องค์ประกอบนี้เป็นค่านิยมที่เราได้กำหนดมาตรฐานไว้ในใจเป็นสำคัญ

2. องค์ประกอบทางความรู้สึกหรืออารมณ์ (feeling or affection component) เป็นความรู้สึกเกี่ยวกับความเชื่อถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะแสดงออกโดยสีหน้า ท่าทาง เมื่อคิดหรือพูดถึงสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบทางแนวโน้มของการกระทำหรือพฤติกรรม (action tendency or behavioral component) คือแนวทางปฏิบัติเพื่อแสดงอย่างสอดคล้องกับความคิดและความรู้สึก โดยจะเป็นการกำหนดไว้ว่า เมื่อปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ จะปฏิบัติอย่างไร บางครั้งก็อาจเป็นการปฏิบัติของบุคคลในขณะนั้นก็ได้ ๓

ทัศนคตินี้มีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำอยู่ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดความมุ่งหวัง บรรทัดฐานหรือเป้าหมายในชีวิตก็ตาม ทัศนคติจะเป็นตัวกระตุ้นให้ชอบหรือไม่ชอบสิ่งหนึ่งสิ่งใด และจะเป็นตัวกำหนดความบุคคลนั้น ๆ จะชอบสิ่งใด

1. นิพนธ์ คัมภีร์เสวี, "การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับทัศนคติของคนไทยบางกลุ่มที่มีต่อทหารอเมริกันที่มาประจำในประเทศไทย" เอกสารวิจัย สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ (โรเนียว) 2511
2. Halsey, William D. and others Attitude and Attitude measurement "Collier's Encyclopedia" 1965 Vol 3, p. 240
3. Fredman, Jomathan L., Carlsmith, J. Merrill and O. Sers, Dvid. Social Psychology. (Englewood Cliffs : Prentice - Hall, 1970) p 246 - 47

มากกว่าสิ่งใด เมื่อทัศนคติมีองค์ประกอบถึง 3 ชนิดดังกล่าวแล้ว ก็มีผู้สนใจที่จะทำการวัดทัศนคติ เพื่อจะทราบแนวโน้มของพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ว่า จะมีทัศนคติในทางดีหรือไม่ดี ทัศนคตินั้นอาจวัดได้หลายทางโดยการแสดงออกของความคิดเห็น แม้วาความคิดเห็นทั้งหมดจะไม่ใช่เป็นผลสะท้อนมาจากทัศนคติก็ตาม วิธีสามัญที่สุดสำหรับการวัดทัศนคติคือการตั้งคำถามให้ตอบรับหรือปฏิเสธ โดยกำหนดคะแนนไว้สำหรับการตอบรับอย่างหนึ่ง และตอบปฏิเสธอีกอย่างหนึ่ง แต่ในกรณีที่คำตอบเป็นการให้ความเห็นที่ให้ความรู้สึกไปในลำดับที่ต่อเนื่อง จากต่ำไปสูง จากเลวไปดี เราก็อาจจะวัดด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น Thurstone method ซึ่งกำหนดให้มีคำตอบหลาย ๆ ข้อสำหรับคำถาม โดยกำหนดคะแนนให้สำหรับคำตอบแต่ละข้อนั้น Likert Scale คือการกำหนดคำตอบออกเป็น 5 ช่วง จากที่สุดของด้านดี ไปจนถึงที่สุดของอีกด้านหนึ่ง โดยมีการกำหนดคะแนนให้สำหรับคำตอบแต่ละข้อนั้น การวัดอีก 2 ชนิด ได้แก่ การวัดของ Guttman และการวัดโดยคำตอบที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึกนึกคิดเอง

สำหรับการวิจัยนี้ถือแนวทางความคิดเกี่ยวกับทัศนคติที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะการที่ทัศนคติเป็นเครื่องแสดงถึงแนวทางที่บุคคลจะมีพฤติกรรมในสังคม และเนื่องจากความต้องการก่อให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ ดังนั้นถ้าเราทราบว่าเกษตรกรต้องการขายผลผลิตด้วยราคาแพง ได้กำไรมาก ถูกพ่อค้าเอาเปรียบน้อย เกษตรกรจะเกิดทัศนคติในทางที่ไม่ดีต่อพ่อค้าคนกลาง เพราะมีความรู้หรือ cognitive อธิบายว่า ในการค้าพ่อค้าจะต้องได้กำไรเสมอไม่มากนักน้อย และเกิดทัศนคติที่ดีต่อสหกรณ์การเกษตร ด้วยเห็นว่าเป็นของหน่วยราชการไม่เอากำไรหรือเอาเปรียบเกษตรกร ด้วยลักษณะของทัศนคติที่เกษตรกรมีเช่นนี้ ก็จะแสดงให้เห็นว่าเกษตรกร เลือกจะดำเนินการค้ากับสหกรณ์การเกษตรมากกว่าพ่อค้าคนกลาง ในกรณีที่สหกรณ์สามารถมีบทบาทในการตลาดเท่าเทียมพ่อค้าคนกลางได้

ในด้านเกี่ยวกับพ่อค้าคนกลางนั้น ในชนบทไทยมีลักษณะคล้ายคลึงกับลักษณะการค้าของสังคมตะวันออก ในระยะที่กำลังเปลี่ยนจากระบบเก่าหรือระบบการเกษตรแบบเลี้ยงตัวเอง เป็นระบบใหม่หรือการเกษตรเพื่อการค้าหรืออุตสาหกรรม ซึ่ง Clifford Geertz ได้กล่าวไว้ใน Peddlers and Princes โดยนำลักษณะเศรษฐกิจของชาวม

แสดงให้เห็นว่า เป็นสังคมที่มีรูปแบบของระบบใหม่ เช่น การผลิตสินค้าเพื่อการตลาด มีการแบ่งงานมากขึ้น แต่การค้ายังคงรูปแบบเดิมไว้ คือมีแต่โครงสร้างของการตลาดที่มีการสื่อสารหรือสื่อข่าวในเรื่องราคาไม่คี่ แต่ขาดระบบที่มีการกำหนดราคาไว้นั่นเอง ชาวบริษัทธุรกิจใหญ่ ๆ ขาดสมาคมการค้า เน้นแต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายด้วยระบบต่อรองราคา Bargaining แบบตัวต่อตัว two-person transaction แต่ Geertz มีใ้คิดว่าถึงความเสียเปรียบที่ผู้ขายอาจได้รับจากผู้ซื้อ ด้วยมุ่งที่จะเน้นแต่ระบบการค้าแบบต่อรองที่เป็นลักษณะเด่นเท่านั้น ส่วนการแสดงทัศนคติและความสัมพันธ์ที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางโดยตรงนั้น ยังไม่มีผู้ใดศึกษาไว้โดยเฉพาะ

แนวความคิดในเรื่องสหกรณ์กับสังคมเกษตรนั้น จากการสัมมนาทางวิชาการของคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2515 เรื่อง " งานสหกรณ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม " ได้ให้ความคิดเห็นว่า สหกรณ์จำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชนบทให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ด้วยการเข้าจัดการในด้านเศรษฐกิจ ใหญ่เงินลงทุน จัดการจำหน่าย จัดโครงการผลิตเพื่อตลาดต่างประเทศ ตลอดจนธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในขั้นต้นสหกรณ์จะเป็นผู้แข่งขันทางธุรกิจกับพ่อค้าเอกชน เป็นอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจให้เกษตรกร ต่อไปถ้าสหกรณ์ก้าวหน้าไปพอสมควรก็อาจตัดพ่อค้าคนกลางออกได้บ้าง เพื่อให้จำนวนพ่อค้าในตลาดลดลง แต่ก็ไม่อาจตัดพ่อค้าคนกลางทั้งหมดออกไปจากตลาดได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องชาวนาและพ่อค้าคนกลางกับสหกรณ์การเกษตรนั้น มีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน เช่น สมนึก ศรีปลั่ง ได้เขียนเรื่อง " ความยากจนของเกษตรกรและแนวทางแก้ไข " โดยกล่าวถึงความยากจนของเกษตรกรว่า เนื่องมาจากการขาดความรู้ขาดแคลนแรงงาน ทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ เมื่อผลผลิตมีน้อยจึงขาดอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ เป็นโอกาสให้พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคาขาย แนวทางแก้ไขคือเกษตรกรจะต้องรวมกันเป็นสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นสถาบันต่อรองทางด้านการค้ากับพ่อค้าได้

อุทิศ นาคสวัสดิ์ ในงานวิจัยเรื่อง " ภาวะหนี้สินของชาวนาและการค้าข้าวใน

ภาคกลาง ประเทศไทย " กล่าวว่ารานาในภาคกลางนั้นมีสภาพยากจน มีรายได้น้อย เพราะวาถูกพอกาคกราคาขายข้าว แต่เนื่องจากมีหนี้สินมาก และถาจะพิจารณาวาพอกาเป็น ผู้กซื้อเอาเปรียบชาวนาแล้ว ก็จะต้องเป็นในคานที่ชาวนาเป็นหนี้พอกา แล้วถูกเอาเปรียบ ในเรื่องอัตราดอกเบี้ยที่สูงควยการบังคับซื้อข้าวหรือชำระหนี้เป็นข้าว มิใช่ในเรื่องราคา ขายข้าว เพราะที่จริงแล้วชาวนาได้เปอร์เซนต์ส่วนแบ่ง ซึ่งผู้บริโภคจ่ายเป็นค่าข้าวต่อ เกวียนอยู่ในระดับสูง และถาชาวนามีฐานะดีแล้ว พอกาคคนกลางจะไม่มีโอกาสเอาเปรียบ ในการค้าได้เลย

จากการวิจัยของสถาบันสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ในเรื่อง " รายงานการวิจัยเบื้องต้นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา " ได้กล่าวถึงชาวนาในจังหวัดอยุธยา ว่า มีฐานะยากจนต้องเช่าที่นา ต้องกู้ยืมเงินมาลงทุน จึงมีผลถึงการค้ำ ทำให้ชาวนาต้อง ขายข้าวตามราคาพอกากำหนด มีใ้ราคาตามตลาด เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ที่ถูกเร่งรัด ที่น่าสนใจในงานวิจัยนี้คือ การกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวนาและพอกาคคนกลางไว้ว่า ค้าขายกันด้วยความสัมพันธ์ในรูปของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวนามีความพอใจใน บริการที่พอกาเสนอให้ เช่น การรับซื้อข้าวถึงบ้าน การให้กู้ยืมเงินโดยไม่รู้สึควาพอกาเอา เปรียบหรือไค้กำไรเกินควร เพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่พอกาคควรจะได้จากการค้ำเนินกิจการ แต่อย่างไรก็ถาชาวนามีฐานะดีแล้วก็จะใ้ส่วนาจในการครองทางเศรษฐกิจ นอกเหนือ จากความสัมพันธ์ เช่น ขายข้าวใ้กับพอกาคจที่ใ้ราคาสูงกว่าเป็นต้น ผลประโยชน์ที่ชาวนา ได้รั้จากการค้ำข้าว จึงอยู่ในระดับที่นาพอใจ

ปรีชา คุวินทร์พันธ์ ในงานวิจัยเรื่อง " บทบาทของพอกาคในตลาดระดับท้องถิ่น " ได้แสดงถึงการค้ำของชาวนาที่อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ว่า การที่พอกาคจะมีโอกาส เอาเปรียบชาวนานั้น ขึ้นอยู่กับภาวะหนี้สินของชาวนาและสภาพการคมนาคม ปรีชาฯ ได้ เน้นถึงความสำคัญในบทบาทของพอกาคคนกลางไว้ว่า ถาเลิกระบบพอกาค ชาวนาส่วนหนึ่งจะ ต้องเป็นอัมพาต เพราะขาดเงินในการลงทุนและการใ้จ่าย ซึ่งเคยใ้มาจากการกู้พอกาค คิดเป็นจำนวนรวมแสนบาทต่อปี พอกาคจึงยังคงเป็นประโยชน์แก่สังคมเกษตร ไม่เฉพาะใน คานผู้รับซื้อผลผลิต แต่เป็นธนาคารย่อย ๆ ที่คอยค้ำจุนชาวนาอยู่ด้วย

จากแนวความคิดและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วนี้ แสดงให้เห็นลักษณะของสังคมชนบทตะวันออก ที่ยังมีการประกอบธุรกิจการค้าด้วยความสนิทรสนมคุ้นเคย มากกว่าจะค้าขายด้วยระบบการตลาดสมัยใหม่ ด้วยลักษณะเช่นนี้พ่อค้าผู้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจสูงกว่ายอมเป็นผู้ได้เปรียบ ทางแก่ที่ยอมรับกันคือการนำสหกรณ์เข้ามาช่วย แต่ในสังคมชนบทไทยนั้น สหกรณ์เข้ามามีบทบาทแล้วแต่ยังอยู่ในสภาพที่เกษตรกรยังไม่นิยมถึงระดับที่จะมามีบทบาทแทนที่พ่อค้า การทราบทัศนคติและความสัมพันธ์ที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าและสหกรณ์ซึ่งยังไม่มีผู้วิจัยไว้ อาจจะทำให้คำตอบได้ว่า ทำอย่างไรสหกรณ์จึงจะเป็นเครื่องช่วยทางเศรษฐกิจการค้าของเกษตรกรได้เต็มที่ จนแทนที่พ่อค้าคนกลางได้